

те на нощта, страхът, болката, светкавиците и мистериите ще породят у тях представи за страшилища и като последица най-напред ще се появи вярата в демони, а след това ще измислят начин да прогонват дяволи. Защото от моите собствени детски преживявания с абсолютна точност помня достатъчно, за да твърдя, че без намесата на други хора детският ум сам създава странни и свръхестествени явления. Дърво или храст, поклащани от нощния ветрец на лунна светлина, могат да се сбъркат с огромен мъж и повторението на тази гледка или споменът за нея се превръщат в нечия собствена реалност. Веднъж, когато бях дете, в резултат на големи дози хинин в ухото ми се появи странно тупкане и известно време бях убеден, че чувам стъпките на някой, който непрекъснато се изкачва по стълбите. Понякога малките деца си представят невидими другари или събеседници и дори вярват, че невидимото им отговаря. Самият аз познавах едно момче, което чистосърдечно вярваше, че има такъв другар, когото наричаше Бил, и когато не разбираше уроците си, винаги се съветваше с тайнствения Уилям, който му ги обясняваше. Има деца, които чрез съзнателно или несъзнателно упражнявани зрителни възприятия или чрез волевата зрителна памет¹⁹ възпроизвеждат или създават образи, които смятат за реални, и тази способност е много по-разпространена, отколкото се предполага. Всъщност аз съм убеден, че там където тя съществува в най-голяма степен, родителите на деца, описващи подобни видения, ги отхвърлят като „фантазии“ или лъжи. Дори в най-удивителните случаи, описани от професор Хейл²⁰, когато малки деца спонтанно създавали език, на който общували свободно, нито техните родители, нито някой друг е проявявал и най-малък интерес към това. Все пак остава фак-

напредък“), том XXV. Тъй като благодарение на дългогодишното изучаване на детския език и жаргоните отдавна бях стигнал до изводите на г-н Хейл, бях изумен да науча, че едва наскоро някой ги е формулирал.

¹⁹ Виж „Practical Education“ („Практическо обучение“) от Ч. Г. Лиланд (Лондон, „Whittaker and Co.“, 1888 г.), където тази способност е коментирана подробно, с. 184–213.

²⁰ Хорейшо Хейл (1817–1896) – американски етнолог – *б. пр.*